

Motinos Teresės veiklioji meilė

Tylos vaisius yra

Malda.

Maldos vaisius yra

Tikėjimas.

Tikėjimo vaisius yra

Meilė.

Meilės vaisius yra

Tarnystė.

Tarnystės vaisius yra

Ramybė.

Tai yra Motinos Teresės paprastojo kelio pakopos. Nuo susikaupimo ir tylos reikia pereiti tikėjimą, meilę ir tarnystę, kad pasiektume dvasinę ramybę. Viskas atrodo labai paprasta, nugludinta tūkstantmetės krikščionybės tradicijos. Pradėjęs galvoti apie Motinos Teresės gimimo šimtmetį, kurį prisiminsime 2010 m. rugpjūčio 26 d., supratau esąs tuščiomis rankomis: čia sunku išsiversti su įprastinėmis kultūros ir religijos sąvokomis ar moksliniais terminais. Ji beveik nepaliko savo pačios parašytų giliaminčių knygų. Daugeliui žmonių ji buvo uždara, šiek tiek paslaptinga, mažai kalbėdavo apie save ar savo praeitį, o pagrindinį dėmesį kreipė į dvi tikroves: Dievą ir kenčiantį žmogų.

Motina Teresė (Agnes Gonzha Bojaxhiu, 1910–1997) gimė albanų šeimoje Skoplėje, Makedonijoje. 1928 m. nuvyko į Loreto vienuolyną Rathfarnhame, Dubline, o iš ten – į Indiją. 1929–1948 m. aukštesniojoje mokykloje Kalkutoje dėstė geografiją. Kelerius metus buvo jos direktorė, vadovavo Loreto seserų religinei bendruomenei Indijoje. 1946 m. gavo leidimą apsigyventi už vienuolyno sienų ir dirbti Kalkutos lindynių kvartaluose. 1948 m. apsilanko šiandien gerai žinomą baltą sarį su mėlynu krašteliu ir kryželiu ant peties. 1950 m. įsteigė naują Dievo meilės misionierių seserų kongregaciją. Ji pareiškė: „Nusprendžiau palikti vienuolyną, kad galėčiau visiškai atsiduoti visų vargingiausiųjų tarnystei!“ Iš pradžių Motina Teresė dirbo skurstančių vaikų mokykloje, paskui pradėjo rūpintis skurde gyvenančiais suaugusiais, ligoniais, apleistais vaikais ir našlaičiais; įkūrė gimdymo namus, mokyklas skurstantiesiems, raupsuotųjų gydymo centrus, atidarė „mirštančiųjų namus“. Ji kovojo prieš abortus, savizudybes, prostituciją, narkotikus, AIDS ir kitas visuomenės blogybes. Motina Teresė sparčiai plėtė seserų veiklą, įsteigė įvairias savo kongregacijos atšakas daugelyje pasaulio šalių (dabar veikia per 400 kongregacijos

filialų). Jai buvo suteikta daug apdovanojimų, tarp kurių – popiežiaus Jono XXIII Taikos premija (1971) ir Nobelio taikos premija (1979). 2003 m. ji paskelbta palaimintąja.

Motina Teresė savo gyvenimu liudija, kokia galinga yra veiklioji Dievo meilė. Jos tikėjimo tvirtumas meilę padaro veikliu, kalnus kilnojančiu darbu, pertvarkančiu apleistųjų pasaulį. Tikėjimas ir meilė eina išvien. Jie reiškiasi gailėstingumu bei nesavanaudišku dosnumu. Motina Teresė ne kartą pabrėždavo, kad jos kongregacija nėra socialinės rūpybos organizacija, nors ir teikia socialinę pagalbą. Daug svarbiau, teikiant varguoliams materialią pagalbą, Dievo meile perkeisti jų gyvenimą: duoti viltį, kad gyvenimą įmanoma pakeisti, suteikti tikėjimą, kad kiekvienas, net vargingiausias, yra nepakartojamas Dievo vaikas; kiekvienam vargetai, ypač mirštančiajam, leisti pajusti žmogiškąją vertę. Vietoj kančios Motina Teresė rodo žmogaus orumą, vietoj vienišumo – Dievo artumą ir ramybę. Tikėjimas duoda stiprybės nugalėti sunkumus. Kiekvienas poelgis, kiekvienas darbas, atliktas su meile, teikia ramybę. Iš tikėjimo išauganti ir jo subrandinta Dievo meilė pranoksta visus konfliktus ir nesantaiką. Palaimintoji yra sakiusi: „Meilė nėra globa, o gailėstingumas – ne gailėstis“. Meilė dovanojama gailėstingumu. Pasidalinta, nuo savo egoizmo atplėšta meilė tampa veiksminga, ji išbudina artimą-varguolį iš beprasmybės.

Motina Teresė, vadinta „mirštančiųjų angelu“, yra naujojo amžiaus simbolis, patvirtinantis, kad Dievas yra veiksmingas, kai gailėstingumo darbais liudijama jo meilė. O meilės darbai yra tarnavimas vargingiausiems, atiduodant jiems savo rankas ir širdį. Ir dabar Meilės kongregacijos seserys nuolat primena: meilė – tai pamatyti Kristų varguolio (vienišojo, sielvartaujančio, kenčiančiojo) veide; tapti Kristaus tarnu jo vargšų pasaulyje; tarnauti Kristui, ant savo pečių užsikraunant kitų rūpesčių ir vargų naštą. Motina Teresė byloja ir XXI amžiaus žmonėms (medikui, mokslininkui, menininkui, darbininkui) – iš gilios maldos kyla veiksminga Dievo meilė; ji keičia pasaulį gailėstingumo darbais; meilės tarnystė artimui teikia dvasinę ramybę bei džiaugsmą.

Gediminas Mikelaitis

Kitame numeryje:

- Vargonininkai sovietiniais laikais.
- Nauja D. Kazragytės knyga „Ramybės nerimas“.
- Juozo Apučio novelė.

Redaguoja **Renata Šerelytė** rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. **Gediminas Mikelaitis.** Motinos Teresės veiklioji meilė.
- 2-as psl. **Aldona Žemaitytė.** Kelionė į paslaptinę šalį.
- 3-as psl. **Naujas „Lituanus“ numeris.**
- 4-as psl. **Onė Baliukonė.** Sugrįžk į Tėviškę.
- 5-as psl. **Virginija Paplauskienė.** „Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu...“
- 6-as psl. **Kornelijus Platelis.** Tarpduryje, ištikus laikui.
- 7-as psl. **Karilė Vaitkutė.** Pokalbis su režisieriumi P. Budraičiu.

Kelionė į paslaptinę šalį

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Tą šalį pavadinkime Reškutenija. Jos sienų riboženkliai yra ežerai. Šiaurėje – Vajuonis. Rytuose – Kretuonykštis. Pietuose – Juodynas. Vakaruose – Kretuonas, didysis Kretuonas, garsėjantis ne tik savo plotais, bet ir dviem salom, iš kurių viena dar sovietmečiu buvo paskelbta ornitologiniu draustiniu. Tą paukščių salą ypač smagu lankyti pavasarį ir vasaros pradžioje. Dabar Kretuono ežeras su visomis salomis yra kraštovaizdžio draustinis. Istorinių šios šalies riboženklių yra tiek daug, kad galima išvardyti tik keletą svarbiausių. Tai archeologinė Žemaitiškės gyvenvietė prie Kretuono, kurioje archeologai iškasė radinių iš neolito, iš žalvario ir akmens amžių. Taip pat Rėkučių mišką kertantis Didysis gynybinis pylimas (karaliaus Mindaugo siena), kurį supylė lietuviai. Spėjama, kad lietuviai buvo seniausia baltų gentis, besiribojanti su sėliais. Na, kaip čia nepaminėti paminklo didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Vytautui, pastatyto 1930 metais prie Žaugėdos upelio. Tai buvo pirmasis lietuvių paminklas tuometiniame lenkų okupuotame krašte. O dar mokyklos muziejus, plačiai garsėjantis savo daugiau kaip 2 000 eksponatų... Tuos eksponatus pačiupinėti arba bent apžiūrėti traukia žmonės ne tik iš Lietuvos, bet ir įvairių Europos kraštų. Mat muziejus turi savo gerąją dvasią, o tiksliau – dabartinėmis kosmopolitėjančiomis dienomis išlikusią vaidilutę, ištikimai kurstančią istorinės ir tautinės atminties ugnį.

Bet meskim į šalį tą užuominų kalbą ir įvardinkim paslaptinę šalį. Tai Reškutėnų kaimas Švenčionių rajone. O geroji kaimo ir muziejaus dvasia yra jo vedėja (Reškutėnų muziejus yra Švenčionių rajono „Nalšios“ muziejaus filialas) Viktorija Lapėnienė. Noriu papasakoti apie kaimą ir jo bendruomenę, kokių dar pasitaiko amžinai dejuojančioje ir su savimi susipykusioje Lietu-

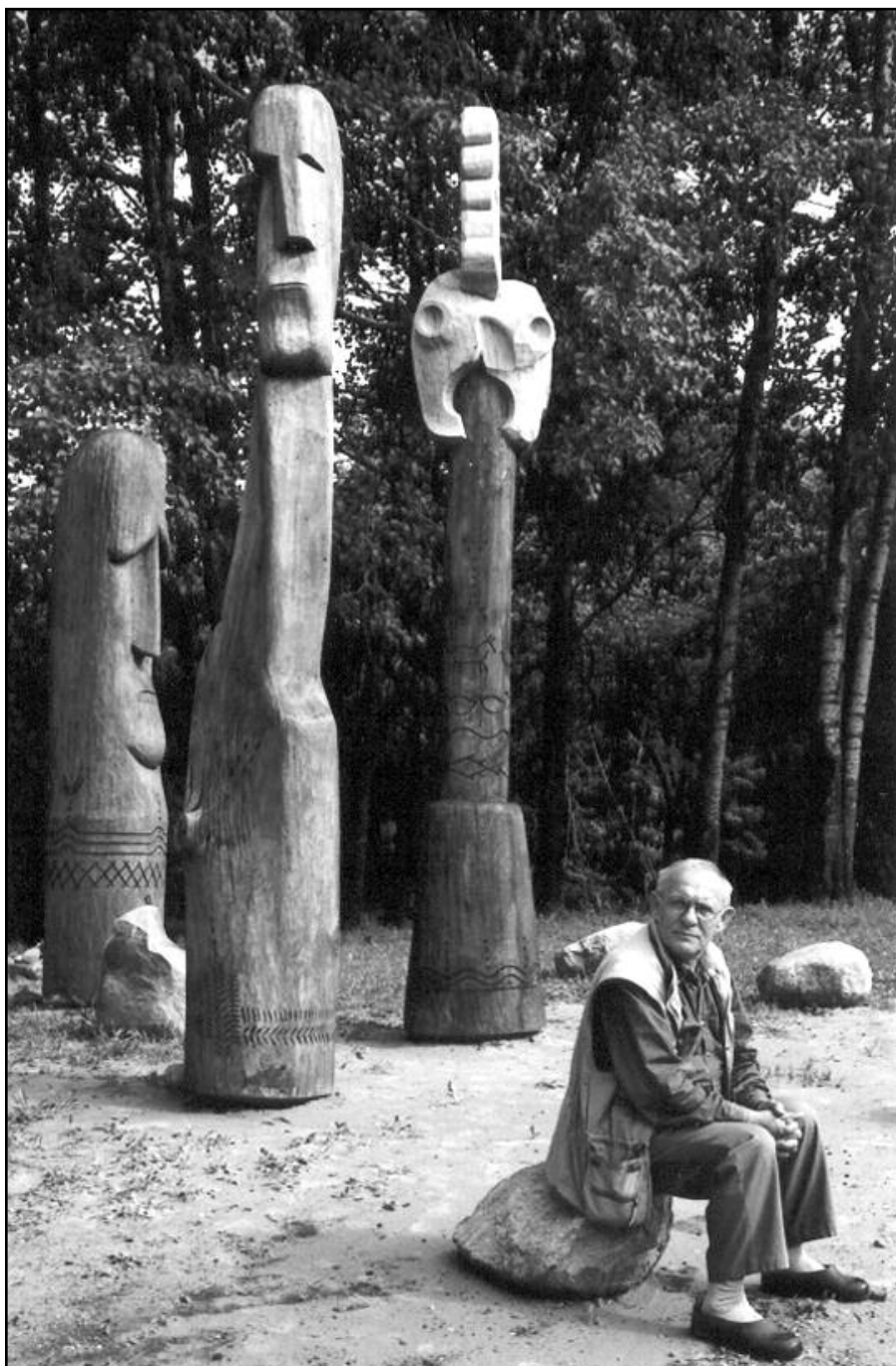
Prie Lietuvos tūkstantmečio paminklo Reškutėnuose, ant Veršelio kalno.

voje. Ir apie tos bendruomenės *spiritus movens*, kuri visą savo sąmoningą gyvenimą darė ir daro tai, kas, jos nuomone, reikalinga tautai ir jos išlikimui. Be patoso, be reikšmingų šūkių, kurie taip piktina mūsų išeivių literatą Tomą Venclovą. Viktorija tyliai ir kukliai dirba savo darbą. Žavus yra tas jos atkaklumas, nebylus priešinimasis blogiui, tvinstančiam po Lietuvą įvairiais pavidalais. Ir skatinimas gėrio – per genties atmintį, per tautos istoriją.

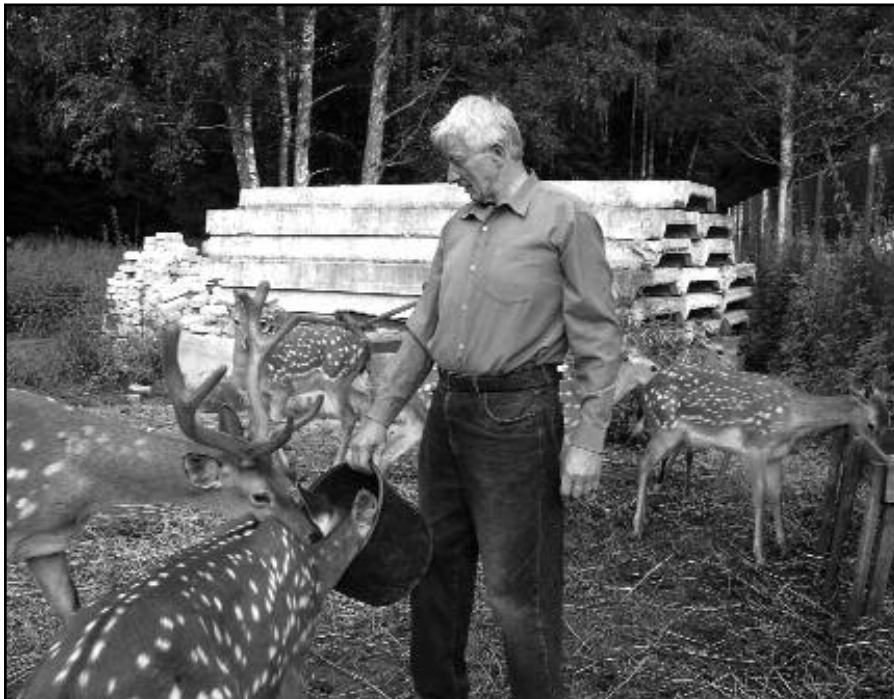
Taigi Reškutėnai ir jų apylinkės yra ne tik geografinė teritorija, pilna pi-
liakalnių ir pilkapių, senkapių, kuriuos pastaruosius kelis dešimtmečius ty-
rinėjo archeologas Algirdas Girininkas su savo padėjėjais, bet ir dvasinė erdvė
vis dar tebeaplenkintame Rytų Lietuvos krašte. Reškutėnuose savita kultūra,
papročiai ir tradicijos buvo puoselėjamos nuo žilos senovės, o visų amžių oku-
pantams buvo atkakliai priešinamasi. 1910 metais Reškutėnuose įkuriama
pradinė (rusiška) mokykla. 1918 m. ta mokykla jau lietuviška – „Ryto“ drau-
gijos mokykla. Tik 1938 m. vasarą lenkų okupantai pajėgė ją uždaryti, ir tai
buvo ilgiausiai išsilaikiusi lietuviška mokykla, daugiau kaip dešimtmetį ma-
siškai uždarinėjant lietuviškas mokyklas ir skaityklas. 2000-aisiais metais
Reškutėnų mokykla, atgavusi „Ryto“ draugijos vardą, šventė savo 90-metį.
2010 metų gegužės pabaigoje buvo paminėtas jos šimtmetis, deja, su bloga ži-
nia, kad nuo šių metų rugsėjo rajono švietimo skyriaus sprendimu ji jau už-
daroma. Per šimtmetį išgyvenusi sudėtingą, permainingą ir reikšmingą savo
istoriją, mokykla priversta išnykti, nes kaime pritrūko vaikų, galinčių palai-
kyti jos gyvastį. O gal tai švietimo reforma, pasiūliusi mokyklinius autobu-
siukus, nutraukė jos gyvastį.

1974 m. mokytojas Izidorius Kazakevičius mokykloje įkūrė muziejų, eks-
ponatus dviračiu suvežęs iš Reškutėnų apylinkių ir viso Rytų Lietuvos krašto.
Archeologija ir etnografija, spaudos istorija ir bažnytinė kultūra, istorinė me-
džiaga apie Reškutėnų Šv. Izidoriaus bažnyčią, kurią kaimiečiai patys susi-
projektavo ir 1924 m. pasistatė savo jėgomis. Dabartinėje muziejaus ekspoz-
icijoje yra vaizdinė ir rašytinė medžiaga apie karus, pokario partizanus ir
tremtį, apie mokytojus ir moksleivius, taip pat apie kantrius, darbščius apy-

Nukelta į 3 psl.

Senųjų baltų simboliai Reškutėnų mokyklos kieme.

Paminklo statybos rėmėjas Juozas Macijauskas su savo augintiniais dėmėtaisiais elniais.

Atkelta iš 2 psl.

linkių žmones.

Per 1934 metų gaisrą sudegė beveik visas kaimas (beveik 80 trobesių), liko tik bažnyčia – viename kaimo gale, ir mokykla – kitame... Darbštūs žmonės sugebėjo kaimą atstatyti.

Einant per jį tiesia lyg styga gatvę, dairantis į pakelės kryžius, kaimo kapinaites, gandrulizdžius, karmino spalva nudažytą, naujai suremontuotą bažnyčią ir jos varpinę, į vasaros kaitroje alpėjančius galingus medžius, jau iš tolo pamatai paminklą – ant Veršelio kalno, nuo kurio atsiveria reto grožio aplinkinė panorama: gatvinis kaimas, už jo blizga ežeras, tolyje dūluoja Rėkučių pušynai ir Veršelio „brolis“ Lygumų kalnas, nuo kurio dar toliau regėti. Ežerai, javų laukai, sodybos iki Ignalinos kalvų ir tolių. Paminklas ant Veršelio kalno – tai naujausioji Reškutėnų kaimo istorija.

2009 m. birželio 28 d. Reškutėnuose vyko iškilmės. Buvo pašventintas paminklas, skirtas Lietuvos vardo 1000-mečiui įamžinti. Taip sumanė Viktorija Lapėnienė ir narsioji jos kaimo komanda, kaimo bendruomenės aktyvas. Žmonės nutarė paminklo statybai neprašyti nė lito iš prasiskolinusios Lietuvos valstybės ir pasistatyti jį savo jėgomis. Reškutėnų, Rėkučių, Vaiciukiškės ir kitų

kaimų žmonės buvo pakviesti paminklu įamžinti savo šeimas: už kiekvieną šeimos narį, gyvą ar jau iškeliavusį Amžinybėn, atnešti ar atvežti po akmenį arba nors mažą akmenėlį. Kokį kas pajėgia... Į Veršelio kalną buvo sugabenta daugiau kaip 1 000 akmenų. Dalį savo tėvų žemės paminklui paaukojo Anastazija Veršelytė-Bartasevičienė. Tremtinys Valdas Prunskus suprojektavo paminklą, simbolizuojantį Gedimino stulpus. Jis pats su pagalbininkais Bronium Martinkėnu ir Pranu Urbanu negailėjo darbo valandų mūrydami ir akmenyje net išpiešdami įvairius simbolius. Paminkle įamžintas Lietuvos 1000-metis, Reškutėnų bažnyčios 85-metis, Vilniaus atgavimą vaizduojantis varpas, Vytis...

Ypač daug paminklo statybai pagelbėjo buvęs geležinkelio darbuotojas, Švenčionėlių gyventojas Juozas Macijauskas, atsiuntęs galingą techniką akmenims taisyti, juos suskaldyti, nutiesti geležinkelio bėgių fragmentus, simbolizuojančius tremtį. Visa tai buvo labdara ir drauge duoklė gimtajam kraštui. Tokią pat labdarą metalinio kryžiaus ir saulučių pavidalu suteikė UAB „Ferumas“ direktorius Vaclovas Vilkoitis. Šie žmonės, kaip ir statybininkai, gavo oficialias paminklo iškilmų rengėjų padėkas, o apie visą paminklo statybos eigą Viktorija Lapėnienė, kurią kaimo žmonės vadina tiesiog Viktute, nuolat kartojo: *žmonių gerumas – neišpasakytas...*

Beje, kas gi yra ta Viktorija Lapėnienė, apie kurią čia tiek daug kalbama? Šiuo metu – muziejininkė, galinti valandų valandas su aistra pasakoti apie kiekvieną muziejuje padėtą eksponatą. Atrodo, kad patys daiktai jai kužda į ausį savo būtas, o gal ir nebūtas istorijas. Muziejininke ji tapo iš reikalo, kai prieš savo mirtį Izidorius Kazakevičius prašė perimti jo įkurtą ir iš-

Reškutėnų Šv. Izidoriaus bažnyčia. Priekyje stovi Viktorija Lapėnienė (kairėje) ir žurnalistė Gerda Gudjurgienė.

Viktorija Lapėnienė (viduryje) su dukra muziejininke Laimute ir auklėtiniu Justu. Autorės nuotraukos

puoselėtą muziejų. Viktorija – mokytoja lituanistė, dabar jau su 50 metų darbo mokykloje stažu. Ilgametė Reškutėnų mokyklos direktorė, kuri gelbėdavo savo mokytojus ir mokinius nuo ideologinių skersvėjų, gynė archeologinius paminklus, nepabūgusi galimų valdžios represijų. Tokia ši mokytoja išliko ir dabar. Turinti savo nuomonę, sauganti muziejų lyg savo akį ir nepaprastai komunikabili. Su ypatinga šypsena ji pasitinka kiekvieną prašalaitį, užklystantį į muziejų. Su didele pagarba pasakoja apie bendravimą su iš gretimo Murmų kaimo kilusiu, JAV gyvenančiu kun. Viktoru Rimšeliu, kuris, kaip žinome, yra ilgametis „Draugo“ moderatorius, su buvusia Reškutėnų mokyklos rėmėja čikagiete Albina Prunskiene.

Viktorija Lapėnienė parengė Švenčionių rajono kryžių katalogą, išleido istorinių-publicistinių lyrinių apmąstymų knygeles „Išgirskime amžių kuždesį“ ir dvi dalis kaimo žmonių istorijų – „Mažoji Reškutėnų kronika“. Energijos, kaip ir darbo, Viktorijai niekada nestinga. To, kaip ir sveikatos, ir linkime jai, švenčiančiai savo 75-mečio jubiliejų. □

Lemiamas Žalgirio mūšio momentas aptartas naujame „Lituanus“ žurnalo numeryje

Šiais metais liepos 15 d. minima Žalgirio mūšio 600-ųjų metinių sukaktis. Ta proga „Lituanus“ žurnalo redakcija atspausdino Švedijos Gothenburgo universiteto profesoriaus Sveino Ekdahlo straipsnį, kuris pristato mokslinę dokumentaciją, neigiančią kai kuriuos senovės lenkų kronikų aprašymus, kad lietuviai nuo mūšio pabėgo. Pagal Ekdahlo pateiktą medžiagą Vytauto Didžiojo kariuomenės pasitraukimas iš mūšio lauko buvo taktinis manevras, sukėlęs sumaištį Kryžiuočių ordino daliniuose ir sudaręs sąlygas juos nugalėti.

Šiame vasaros numeryje taip pat rasite kitų įdomių straipsnių. Jeigu kam neaišku, kas yra „Fluxus“ ir kodėl Jurgio Mačiūno menas yra vertas gilesnio dėmesio, Stasys Goštautas, „Lituanus“ žurnalo menotyros redaktorius, aptaria Mačiūno kūrybą ir jo biografiją. Jurgita Staniškytė, Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, analizuoja šiuolaikinio Lietuvos teatro pastangas atsiriboti nuo sovietmečio įtakos ir atrasti unikalų savo identitetą. Almantas Samalavičius, architektūros istorikas ir kritikas, stebi besikeičiančią Vilniaus panoramą, akcentuodamas neigiamas kaitos pasekmes. Alfred Bammesberger, Eichstaetto katalikų universiteto lingvistas, iškelia lietuvių kalbos svarbą, norint geriau suprasti indoeuropiečių kalbų istoriją ir sudėtį.

Liudną temą liečiantis straipsnis – apie Tusculėnuose, netoli Vilniaus, KGB įvykdytas žudynes, kuriose 1944–1947 m. buvo nužudyta daugiau nei 700 žmonių. Teisminės medicinos (*forensic medicine*) specialistai ir universiteto profeso-

riai Rimantas Jankauskas ir Antanas Garmus bei buvęs Lietuvos pilių tyrimo centro vadovas archeologas Vytautas Urbanavičius paaiškina, kaip nauja disciplina – teisminė antropologija – naudojama tirti šiai kraupiai tragedijai.

Leidinyje taip pat rasite poezijos, iliustracijų ir knygų recenzijų. Violeta Kelertienė aptaria Tomo Venclovos poezijos rinkinio *The Junction. Selected Poems* vertimą. William R. Schmalstieg išsamiai recenzuoja Kristinos Ross ir Peterio Va-

nago knygą *Common Roots of the Latvian and Estonian Literary Languages*.

„Lituanus“ – anglų kalba Čikagoje leidžiamas mokslinis žurnalas, supažindinantis svetimtaučius su lietuvių kultūra ir istorija. Žurnalą 1954 m. įsteigė šviesaus atminimo Vytautas P. Vyngantas ir JAV Lietuvių studentų sąjunga. Savo bibliotekoms šiandien jį prenumeruoja apie 400 universitetų ir apie 2 000 skaitytojų. Žurnalo vyriausioji redaktorė yra Violeta Kelertienė, buvusi lietuvių katedros vedėja University of Illinois Chicago, o dabar University of Washington profesorė. Jai redaguoti padeda Gražina Slavėnienė, New York State University College-Buffalo literatūros ir kalbos profesorė. Žurnalo dizainą ir paruošimą spaudai tvarko ilgametė techninė redaktorė Henrietta Vepštienė. Elizabeth Novickas peržiūri kalbą ir korektūras, o Ben Kroup – citatų stilių. Arvydas Tamulis yra vykdomasis redaktorius ir leidėjas *Lituanus Foundation, Inc.*, prezidentas, atsakingas už visą leidimą.

„Lituanus“ galite užsiprenumeruoti sau, savo vaikams ir draugams, tiesiogiai internetu – www.lituanus.org. Keturiskart per metus išeinančio žurnalo prenumeratos kaina – tik 20 dol. Galite taip pat siųsti paštu čekį. Lituanus Foundation, Inc., 47 W. Polk St. Suite 100–300, Chicago, IL 60605. Nauji prenumeratoriai gaus liaudies dainų kompaktinį įrašą. Žurnalo interneto svetainėje taip pat rasite seniau išleistus straipsnius, įskaitant ir pirmuosius 1954 metų numerius.

„Lituanus“ info

ONĖ BALIUKONĖ

SUGRĮŽK Į TĖVIŠKĘ, Į ŠVYTINTĮ ASTRALĄ...

* * *

Sėdi tėvas už stalo
Ir žiūri, kaip aš rašau.
Ir rūko. Toli kažkur
Mirusią saulę apgieda.

Tarška ratai žeme.
Liesas baltas arkliokas
Traukia vežimą. Snaudžiu
Ant glėbio šlapių šiaudų.

Važiuojam laidoti saulės.
Akmenim išgrįstais keliais
Ir be kelių
Važiuojam jos parsivežti.

Paukščiai mieguistai giedos,
Tylutėliai upės tekės,
Per sapną pravirks
Maža baili mergaičiukė...

* * *

Kas nukris, kai sudegs visos žvaigždės,
Kai neliks atminty nė vienos,
Kas tylės, kas raudos ir dainuos
Ištuštėjusių miestų griuvėsius?

Tuoj sutems. Uždarykit duris.
Kyla vėjas ir renkasi akmenys.
Nežiūrėk! Nežiūrėk... Akys
Nepažįstamo keisto žvėries.

Niekas mūsų dabar neprisidengs
Ir naujais vardais nepakrikštys.
Prijaukintos laukinės vaivorykštės –
Tik šešėliai ant juodo vandens.

STEBUKLAS

Oazėse mes ieškom dykumos –
Vienintelio žadėtojo miražo.
Taip ledo sienas žuvys tyliai daužo,
Apkvaite nuo ilgos, tvankios žiemos.

Tave mylės, tave vadins gražiai,
Bet užsikimšk ausis, kad negirdėtum.
Išdžiūvęs medis ties šakas į lietu –
Sudegins jį karšti ugnies lašai.

Oazėse mes ieškom dykumos –
Vienintelio žadėtojo stebuklo.
Taip spinduliuoja šukės žalsvo stiklo
Sukrūvintuos dievų vaikų delnuos...

SEKMADIENIS
Mamai

Iš mūsų tingaus dūzgimo. Medų
Parnešusių bičių šokio tylaus virš avilio,
Iš tuščio vidudienio kelio
Atspėk, kad šiandien sekmadienis.

Iš rasoto balto erškėtrožės žiedo,
Šįryt prasiskleidusio ant bevardžio kapo
Senose pakelės kapinaitėse. Iš žemuogių kvapo
Atspėk, kad šiandien sekmadienis.

Iš švariai numazgotų rankų. Veido
Atviro ir graudaus lyg per pakylėjimą.
Iš dangaus ir žemės šviesaus tylėjimo –
Atspėk, kad šiandien sekmadienis...

RAMYBĖ

Dar virpa šuliny vanduo –
Ilgai žiūrėjau atidengus
Į vakaro žvaigždėtą dangų...
Vėlyvos bitės su meduo –

Ta pilnatim namo pareina,
Barkūnas žydi sapnuose.
Sparnus prieš miegą nusiplauna
Pavargusi namų dvasia...

Ramybe žemės! Aš ilgėjausi
Tavęs vienos – priglauski mus,
Kai vėl statysimės namus,
Giliai po medžiais pailsėję...

TĖVE MŪSŲ GYVENIME

Iš atminties eilėraščių, neprietelių ir draugų,
Piktą savo, negražų veidą ištrinti trokštu.
Daiktų godžiame pasaulyje aš mirtinai sergu:
Eiti basai keliu, dairytis vienišo bokšto...

Vėl atstatyti sieloje dainų baltuosius namus.
Nerti gegnes aukštai... Te laiko šakalai stūgaus.
Tėve mūsų gyvenime, siųski sapnus ramius,
Mokyk neprisirišti – po didžiojo meilių turgaus.

Prisikėlimo formulė – raukšlė ant mano kaktos?
Leisk lengvai prisikelti dienos kiekvienos kelionei.
Paneriu Saulėn delnus – dega... Kas pakartos
Mūsų lemties žemėlapius: upės, kalnai ir kloniai...

Be nieko – vien prisiskynus laukinių širdies gėlių,
Sukupti vėl prie akmens, kantrybės į tyrus nešto:
Sveikas, amžių brolau, ar aš tikrai negaliu
Taip tobulai tylėti po žodžių triukšmingo neršto?

LAUKINIŲ NAŠLAIČIŲ MEDUS

Jonui Strielkūnui

Siela žemėj – laukinių našlaičių spalvos.
Net ledėjančiam žvilgsny – šilta ir graži...
Kol žmogus be namų kur sustoti galvos,
Sužaliuos jo lazda, jo likimas pražys.

O giliau – atminties atgautosios dugne –
Pjaus, ką vakar pasėjo... Dar diena juoda?
Nuvalyk ją, išbalink, teisybės ugnie,
Piktą mirksnį paverski šviesos valanda.

Ar žiedais iš rasoto vaikystės dangaus...
Jie tarp grumsto ir vyturio pats vidurys?
Taps ramus – kas laukinių našlaičių medaus paragaus,
Nors ruduo atlapoja jo mirčiai duris – – –

TIKIU

Varva laikrodžių kraujas – laikas.
Kiek rytoj nedaug jo reikės –
Tik numirti... Už rankų laikos,
Iš vienos ragauja riekės

Tolimiausias ir Vienišiausias...
Kaip įveikti blogio marias,
Devyngalvės kur bangos šiaušias?
Debesų dirvonus ariąs

Džojos Barysaitės nuotr.

Amžinatilsį tėvas grįžta –
Iš rugių ties Paukščių Taku
Tyliai susuka aukso grįžtę,
Vaiko galvą juosia... Tikiu:

Nors apdriskęs, o vainikuotas –
Niekur tu nepavėlavai...
Spindulių švelniausiais akuotais
Veidą glosto Danguis javai.

SEKMADIENĮ

Sekmadienį dar lieka laiko sielai
Kaip javui aplankyti, pakylėti...
Man gražūs prarastų dienų pasėliai,
Prisiminimų aviliai gėlėti –

Kur neša būsimų giesmių kamanė
Laukinį sustabdyto mirksnio medų...
Vaikystės ajere, ką tavo šaknys mena?
Aš nebemoku suskaičiuoti metų –

Tačiau manęs kaip duonos atsilaužus,
Besotė kasdienybė čiulpia kramto...

Sekmadienį dar lieka meilės laužui
Ant kito – Mirusiųjų – sapno kranto.

ILGESIO MIŠIOS

Sugrįžk į Tėviškę, į švytintį astralą...
Melsvų ir violetinių alyvų
Kvapnieji žiedlapiai apkrinta baltą stalą
Su duona ir vynu.. O kiek dalyvių

Sparnuotų – angelų, kamanių, bičių –
Šio švento ilgesio mišias aukojant!
Išvengus godulio tinklų ir bučių
Paukšte vėl atgema sesuo tylioji kuoja.

Ji neša žinią kielei ankstyviausiai,
Kuriai darbuotis be tavęs pabodo...
Ir šviečiasi brandieji meilės vaisiai
Virš prarasto laukinių kriaušių sodo.

Atkurki Tėviškę, jos tobulą ovalą –
Ir ten kaip deimantas į auksą gulkis...
Vienintelė ji gydo ir nuvalo
Nuo sielos purvą ir nuo kojų dulkes.

„Pasauliu netikiu, o pasaka tikiu ...”

Henrikui Radauskui – 100

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Tęsinys. Pradžia 2010 m. liepos 10 d. „Kultūroje”

Hir V. Radauskų gyvenimo kelias pasuko Amerikos link. Tačiau tai nebuvo dar gimnazijos suole jį pakerėjusi nuotykių kupina Main Rido Amerika. Gavę iš giminaičių iškvietimus, 1949 m. rugsėjo 19 d. atvyko į Waterbury miestą Connecticute, vėliau – kai nepavyko rasti darbo ir buto – persikėlė į Baltimorę. Laiške S. Santvarui rašė: „Aš, perkeliavęs eilę fabrikų, ligoninių ir mokyklų, niekur darbo negavau. Žmona dirbo vieną mėnesį stiklo fabrike. Atvažiavus mano broliui į Baltimorę, o taip pat išgirdęs, lyg čia kiek lengviau su butais ir darbais, pirma apsižvalgiau, o paskui nutariau keltis čia. Viename

H. Radauskas su A. Nyka-Niliūnu Baltimorėje.

fabrike, padaręs visą eilę ilgų („intelektualių” ir kitokių) testų, pagaliau gavau darbą. Esu pakuotojas vario ir aliuminio fabrike, kur dirbdamas po 8 val. į dieną, gaunu po 1,09 dol. į valandą. <...> Iš kultūrinių įstaigų čia minėtinas nedidelis, bet geras muziejus, kuriame yra puikūs Matisse'iai, keli Renoirai, Van Goghas, Picasso ir kt., o taip pat, vienas kitas Rembrandtas, Rubensas ir italai.” (Iš H. Radausko laiško, 1949 m.) Vėliau Radauskas įsidarbino mažame fabrikėlyje, jo paties žodžiais tariant, dirbo itin „poetišką” darbą – lygino popierines geles už itin mažą algą.

1950 metais atvyko į Čikagą, kurioje gyveno jo bičiuliai – V. Saulius, J. Blekaitis, A. Škėma. Jie visi pradėjo dirbti nedideliame fabrike: „lankstyti metalines stalų ir kėdžių kojas.” J. Blekaitis gan greit paliko šį triukšmingą darbą, įsidarbino Woolwortho sandėlyje pakuotoju ir pakvietė H. Radauską.

Vėliau J. Blekaičio ir jo buvusios žmonos Aušros Bendoriūtės pastangomis, tarpininkaujant amerikiečių rašytojui Randallui Jarrellui, 1959 m. H. Radauskas gavo darbą Vašingtono Kongreso bibliotekoje, tapdamas oficialiu bibliotekos tarnautoju.

Pirmasis dešimtmetis Amerikoje H. Radauskui buvo fiziškai sunkus, bet dvasinio peno buvo apščiai. Gyvenimo metamorfozė įvykdavo laisvalaikio: po alinančio monotoniško darbo triukšme atsidurdavo įmantrių formų, gaivinančių vaizdų ir kerinčių garsų oazėje. Meno insti-

tutas Čikagoje buvo jam geidžiausia ir maloniausia vieta. Viliojo Filharmonijos salė, puikiai įrengta biblioteka su rusų, vokiečių, prancūzų autorių knygomis. H. Radausko subtiliai išlavintas muzikinis skonis ieškojo naujų ir virtuosiškai atliekamų Mozarto, Bacho kūrinių, o ypač kerėjo Vivaldis, žavėjo modernus Bartokas.

H. Radauskas jautriai vertino literatūrą, atsirinkdamas savo siečiai artimus vardus. Laiške J. Blekaičiui rašė: „Rilke tikrai vienintelis ir neprilygstamas. Greta jo gal dar stovėtų Valery ir Pasternakas. Ir visi trys visiškai skirtingi, kad ir ką bekalbėtų apie Valery įtaką vėlybajam Rilkei.” (Iš H. Radausko laiško, 1959)

Tarsi atlygį už visus skausmingus patyrimus gyvenimas jam dovanojo įstabią pasaką: Vašingtono Kongreso biblioteka 1960 m. jį komandiravo į Wiesbadeną, esantį Vokietijoje. Atsivėrusios plačiausios galimybės keliauti po Europą teikė vieną stebuklą po kito. Iki apsvaigimo gėrėjosi senovinių miestų architektūra, mėgavosi pasaulinio masto įžymybių sukurtomis drobėmis, skulptūromis, gėrė subtilias klasikų šedevrų kristolines versmes, žavėjosi įstabiais gamtos stebuklais. Trys metai, praleisti Vokietijoje, liko ilgesinga svajone. Laiškuose, rašytuose J. Blekaičiui grakščiu ir elegantišku stiliumi, aprašomi jo – meno žinovo – patyrimai, persmelkti begalinio spinduliuojančio džiugesio. Laiškai tampa savotiškais miniatūriniais vadovėliais norintiems pažinti gražiausius Europos miestus, jų architektūrą, muziejus, pajusti jų gyvenimo ritmą.

Atvykęs į Wiesbadeną, H. Radauskas pasiėmė savo brangiausią turtą: „Suskaičiavus pasirodė, kad mano atsivežta apie 130 plokštelių,” – rašė J. Blekaičiui. Toliau tęsė: „Buvom autobusu nuvažiavę į Lorelei (Heil Heine), iš kur busu apie 80 km., nepaprasto gražumo vietovė, – kalnai, slėniai, miškai ir upeliai; kalnai pilni vynuogynų ir pilių, kurie autobusu važiuojant pagal skardžius, lipa stačiai į dangų. Betgi gražiausias vaizdas nuo pačios Lorelės apačioj teka Reinas, reginys nepaprastas į dešinę ir į kairę, o tolimoj iš abiejų pusių vaizdą uždaro pamišusios uolos, lipančios viena ant kitos. Buvom dar du kartus Frankfurte, kur matėm rekonstruotą Goethes namą (bombos jį sutvarkė,

H. Radauskas su žmona Vera Italijoje.

bet gerai atstatytas). Laimei visi baldai, paveikslai, indai buvo suslėpti. Nuostabūs didžiuliai stovintys laikrodžiai, muša be galo melodingu balsu, – Mozarto ir Haidno amžininkai. <...> Kitą kartą specialiai nuvažiavom į muziejų – Stadelches Institut, kuris turi puikius Renoirus, Degas, Cezanne'us, Monet, Beckmannus, Corintus, Monet, iš senųjų Boticceli, Vermeero „Astronomą”, daug kitų olandų ir flamandų. (Iš H. Radausko laiško, 1960 m.)

Per pusantrų metų aplankė Prancūziją, Olandiją, Belgiją, Italiją, Ispaniją. „Paryžiuį turėjom goodtime'ą, išbuvom apie 5 dienas. Dėl laiko stokos Louvre'e tebuvom syki, matėm visus pažįstamus: Moną Lizą, Tizianus ir kt. Italus didžiojoje galerijoje ir milžinišką salę su keliolika puikiausių Rubensų – Marijos Mediči istoriją. <...> Jen de Paume turi didžiulį impresionistų rinkinį, – yra net Renoiro ir Gauguino paletės, daug puikiausių Renoirų, Cezanne'ų, Degas ir Sisley'ų, kuriuos 1939 m. mačiau Louvre. <...> Paryžius iš esmės nepasikeitęs: tos pačios kavinės su apsėtom kėdėm šaligatviuose, daug turistų, tie patys pajuodę, puikūs milžinai – Notre Dame and Co, pragariškai bel-džias, bet baisiai naudingas metro, begalė knygynų, prekiaujančių vien meno knygom, daugybė galerijų ir ēdimo ir gėrimo šventyklų, kurias gali sukurti tik sensuali ir civilizuota tauta – Kasiulio butas tikras muziejus, pilnas pranc. ir orientalistinių meno dalykų, ir žinoma jo paties darbų. Gavau iš jo 3 litografijas – tikras džiaugsmas akims – šviesūs ir ryškūs tonai greta tamsių ir solidžių.” (Iš H. Radausko laiško, 1960).

Su J. Blekaičiu Vašingtone.

Pabaiga kitame numeryje

Tarpduryje, ištikus laikui

KORNELIJUS PLATELIS

Liepos 30 dieną poetui ir vertėjui Jonui Zdaniui sukanka 60 metų. Šia proga Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka rengia jo virtualią parodą. Siūlome savo skaitytojams šiai parodai skirtą straipsnį bei raginame liepos pabaigoje užsukti į NMMB virtualių parodų tinklalapį.

Nuotrauka iš J. Zdanio asmeninio archyvo.

Apskritos nakties gatvėmis grįžtu atgal į save, pasineriu, slapstausi.

Jonas Zdanys. „Tarpdury“, p. 5

Jonas Zdanys pasirodė mūsų literatūros pagangėje tada, kai jau buvo nustota aktyviai diskutuoti apie poeziją, gretinti ir grupuoti autorius, sudarinėti jų kartų sąrašus, ieškoti kokių nors įtakų kiekvieno poeto kūryboje. Išleidęs jau keturis eilėraščių rinkinius lietuviškai („Aušros daina“, Kaunas: Santara, 1993; „Dotnuvos stoty“, Vilnius: Vaga, 1998; „Dūmų stulpai“, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002; „Tarpdury“, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008), jis tarsi lieka šalia mūsų poezijos. Apie jo knygas pasirodo recenzijų, dažniausiai labai teigiamų, tačiau net lietuviškai parašytos jo knygos reflektuojamos taip, tarsi būtų atklydusios iš kitos kultūros. Ar iš tiesų jos yra „iš kitur“?

Jonas Zdanys gimė 1950 liepos 30 d. New Britain, Connecticut, JAV, studijavo anglų literatūrą Yale ir Niujorko universitetuose, apgynė daktaro disertaciją, dėstė Yale universitete, vedė poezijos, vertimo teorijos bei praktikos seminarus, 1998–2009 m. dirbo Connecticut valstijos švietimo vice-ministru aukštajam mokslui, dabar dėsto anglų literatūrą ir eina prorektorius pareigas Sacred Heart universitete Fairfield. Iš tiesų tai labiau anglų kultūros žmogus pagal išsilavinimą ir turbūt – pagal įtakas savo paties kūrybai. Jis debiutavo angliškai rašytų eilėraščių rinkiniu „Voice on an Anthill“ („Balsas nuo skruzdėlyno“. – Niujorkas: Manyland Books, 1982), paskui yra išleidęs dar vienuolika knygų. Viena jų, rinktinė „Water Light“ („Vandens šviesa“), „Vagos“ išleista 1997 m. Lietuvoje.

Kita vertus, J. Zdanys yra paveldėjęs ir išsaugojęs puikų lietuvių kalbos jausmą, prasišviečiantį pro kiek senamadišką, išeivijoje išlaikytą leksiką. Motinos kalba ir amerikietiškas išsilavinimas jo kūryboje susipina į nepakartojamą poetinį audinį. Jis gana atidžiai seka tai, kas yra rašoma Lietuvoje, yra išleidęs 20 į anglų kalbą išverstų lietuvių autorių knygų, daugiausia poezijos, mėgsta versti poečių kūrybą. Tad jo stilistinių priemonių arsenalas gana turtingas ir poetinis akiratis nesiriboja vien jo dėstomu dalyku.

Esu vieną ar kitaip prisilietęs prie visų jo

Lietuvoj lietuvių kalba išleistų knygų – vertės arba redagavęs. Taip pat esu redagavęs nemažai jo vertimų į anglų kalbą, daugiausia – Poetinio Druskininkų rudens almanachui, kuriame angliški mūsų poetų kūrybos vertimai pradėti skelbti Jono Zdanio dėka. Pagaliau jis yra išvertęs daug mano paties eilėraščių, dėl ko mudu gana aistringai diskutuodavome. Tos diskusijos man duodavo daug peno apmąstymams, skatindavo pažvelgti į tekstus iš kitų perspektyvų. Jos ypač suintensyvėdavo tada, kai Jonas mėgindavo lietuvių kalbą sukonstruoti abstrakčius minties pavidalus, savotiškas lingvistines metaforas, panašias į tas, kurias konstruoja angliškai. Jam dažnai tai pavyksta, nors mūsų ausiai kartais skamba neįprastai.

Smilkiniai pavirtę stiklu atskleidžiančiu žaizduojančio melo sroves ir žindomą atoslūgį

„Dūmų stulpai“, p. 84

Kuo reikšminga J. Zdanio kūryba lietuvių poezijai? Pirmiausia tuo, kad jis, kaip ir visi geri poetai, išplečia stilistinę poetinės kalbos lauką, pasiūlo naujų raiškos galimybių. Tai ne savitiksliis užsiėmimas, o būdas perteikti savo nesumeluotą, jaudinančią patirtį, kuria pasidalyti kitaip jis nei nori, nei gali. Ant rinkinio „Dotnuvos stoty“ viršelio jis rašo: „Būdamas dviejų pasaulių ir dviejų kalbų žmogus – Lietuvos ir Amerikos – rašau lietuviškai ir angliškai. Į šį rinkinį pateko nauji proziniai eilėraščiai, pusė jų parašyta lietuviškai, pusė išversta iš anglų kalbos. Tikiuosi, kad abiejų pusių vidiniai žodžių skambesiai ir dvasinės prasmės sutaps ir kad eilėse atsiskleis šio rinkinio prasmė: kai pasirenki kelią, pasigendi kitų kelių ir kitų pradžių, tačiau niekada nesikeičia tų kelių pagrindas, gal tik forma, o formos retkarčiais sutampa, net dvejose kalbose, dvejuose pasauliuose.“ J. Zdanys yra pasirinkęs abu kelius – angliškąjį ir lietuviškąjį. Vidinius žodžių skambesius jis gali patikrinti savo klausia. Jo lietuviškoji patirtis nėra turtinga, bet iš priverstų Tėvynę palikti tėvų ir kitų giminių pasakojimų ji giliai įsispaudė pamatinių vaikystės įspūdžių matricioje ir gyvumu nenusileidžia kitoms patirtims.

J. Zdanys – naratyvinės, vaizduojančios poezijos atstovas. Jo vaizdų pagrindas – tai atminty įsigėrusios praeities akimirkos, vizijos ir sapnai. Tikrovė ir sapnas vienas į kitą įsismelkia, vienas kitą persmelkia. Nes iš tikrųjų apčiuopiamos ribos tarp jų ir nėra – viena ir kita tėra psichikos būsenos, tarsi kokie veidrodžiai, atspindintys tai, ką sąmonė laiko būtais įvykiais ar suvokimais, ir tai, ką užsąmonė savo kalba transliuoja kaip savo patirtį. Taip sąmonės šviesoje iš kalbos besirandantis tekstas pasitelkia abiejų vaizdinius. Vaizdiniai juda, keičia vienas kitą tarytum trumpametražiniame filme, kuriame vis dėlto juntama tvirta režisieriaus ranka.

Eilėraščių forma įvairi, tačiau neišeinanti už to, ką vadiname verlibru, ribų. Gal tik rinkinio „Dotnuvos stoty“ tekstų formą galima tiksliau nusakyti paties autoriaus žodžiais – proziniai eilėraščiai. Man regis, tai vienas brandžiausių tokios stilistikos pavyzdžių mūsų poezijoje. Jo pasakojimai sklandūs, glausiti, sodrūs, daugiaprasmiai, kartais daugiau atspindintys kadaise būtus įvykius, kartais – vidinius nuotykius. Tačiau tai nėra mėgavimasis vien savo patirtimi: poetas palieka daug erdvės kitiems jo tekstų skaitytojams, galimybę išgirsti pasakojimą ir pajusti jo reikšmingumą sau. Nes kaip mes sužinome apie ką nors? Kaip suprantame, ką sako kitas žmogus? Tikriausiai tik per tai, ką mes žinome ir kaip žinome. Per tai, ką sakome ar bent nujaučiame mes patys. Todėl kiekvienas kalba apie save, net jei manosi kalbą apie kitą, ir kiekvienas supranta save, net jei manosi suprantas kitą. Poezija – tai dūmų stulpai, kylantys nuo mūsų laužų ir tegalintys pranešti tai, ką kitas pasirengęs išgirsti.

Pirmųjų J. Zdanio angliškų rinkinių eilėraščių

kalba rami, solidi, vidujai motyvuota. Tokia poetika būdinga pirmajam jo į lietuvių kalbą išverstam rinkiniui „Aušros daina“. Nesiryztu svarstyti, kas ją formavo, kokie poetai jam darė įtaką. Pats Jonas yra man pasakojęs, kad ankstyvojoje jaunystėje žavėjosi Roberto Lowello, kurį vėliau teko sutikti Jeilyje, Lawrence'o Ferlinghetti, Roberto Frost, Roberto Creeley'o poezija, Jeilio universitete jam dėstė Hugh Seidmanas. Mokslinius darbus rašė apie Williamą Carlosą Williamsą ir Ezra Poundą, žavėjosi T. S. Elioto ir Williamo Butlerio Yeatso (ypač vėlyvąja) kūryba, prancūzų surrealistais. Iš lietuvių poetų jam patiko Henrikas Radauskas ir Henrikas Nagys, su kuriuo susirašinėjo. Taip pat bendravo su Algirdu Landsbergiu, Leonardu Andriekum, susirašinėjo su Kaziu Bradūnu. Iš Lietuvoje gyvenančių poetų mėgsta ir savo draugais vadinavo Nijolę Miliauskaitę, Vytautą Bložę, Sigitą Gedą, Marcelijų Martinaitį, Danutę Paulauskaitę, Juditą Vaičiūnaite, dar keletą kitų.

Štai ką Jonas man yra rašęs viename laiške: „Mane žavi metaforinės poezijos galimybės, žadinanti kalbos galia eilutėse, giminytė su pirmapradėmis dainomis. Ir viskas, ką noriu papasakoti, išaiškinti, stipriausiai suskamba poezijoje, jos metaforose. Be to, kas ji man buvo visada, dabar dar tarsi įgijo galią pranašauti. Per poeziją pajaučiu, išvystu pasaulio ateitį, įstengiu giliau pažvelgti po žmogaus-poeto ir jo aplinkos regimybes. Ji – langas į kūrybos ir doros pasaulį. Poezija – tarsi atmintis, kurios pagalba galime suprasti praeitį, dabartį ir kurti ateitį.“

„Dūmų stulpai“ pasižymi sudėtingesne kalbėsena, juose daugiau formalių ieškojimų, tačiau nuo savo pradinių kūrybos principų nenutolstama. Štai ką Valentinas Sventickas yra rašęs apie šį rinkinį: „Žmogaus laikinumas, svetimumo ir dvilypumo būsenos, žiaurumo ir patiklumo psichologija, erotiniai išgyvenimai – apie visa tai poetas kalba tartum ramiu intelektualo balsu. Tačiau tikrovės ir labai tikroviškai nupieštų regėjimų sandūrose žyra tikro lyrizmo kibirkštys.“ Tas lyrizmas J. Zdanį labai suartina su lietuvių poetine tradicija.

Versti lietuvių poetų eilėraščius J. Zdanys pradėjo 1969 m., studijuodamas universitete. Yra man pasakojęs, kaip kartą poezijos seminare pasi-siūlė profesoriui išversti vieną eilėraščių iš lietuvių kalbos ir, gavęs pritarimą, išvertė M. Martinaičio „Vai-kai kaip žolė“. Vertimas daugeliui patiko, buvo atspausdintas universiteto žurnale. Taigi skelbti savo vertimus J. Zdanys pradėjo 1970 m., kai beveik niekas iš jo kartos žmonių dar to nedarė ir kai oficialiajame pasaulio žemėlapyje nebuvo nei Lietuvos, nei lietuvių kalbos. Jonas jautė, kad poezija netelpa į pasaulį dalijančias „geležinių uždangų“ schemas. Ji gali išleisti daigą pro kiekvieną politinio betono plyšį ir pergalingai iškelti į dangų savo žiedelį. Ir ne tik tai: Jonas yra man rašęs, kad jam patinka pats vertimo procesas, kai tenka susiliesti ne tik su kiekvienu atskiru originalo žodžiu ar pauze tarp jų, bet ir su protėvių kultūra. Vėliau tame pačiame Jeilyje, vesdamas vertimo seminarus, jis domėjosi teorija ir paskelbė keletą mokslinių straipsnių: „Poezijos vertimas: pastabos ir komentarai“, „Keli pamąstymai apie poezijos vertimą“, „Vertimo mokymas“ ir kitų.

Savo, vertėjo, bibliografiją J. Zdanys pradeda Jurgio Gliaudos romanu „Agonija“ (Niujorkas, 1977) ir iš karto imasi sudėtingos poezijos: Sigitos Gedos „Rudens giesmių“ (Pittsburgh, 1979), Pokarinės lietuvių poezijos antologijos (Niujorkas, 1979), Iechoko Mero romano „Lygiosios trunks akimirką“, Leonardo Andriekaus, Henriko Radausko, Alfonso Nykos-Niliūno, mano, Vytauto P. Bložės, Nijolės Miliauskaitės, Antano A. Jonyno, Agnės Žagrakalytės rinkinių, Penkių Lietuvos moterų poečių antologijos (J. Vaičiūnaitės, D. Paulauskaitės, O. Baliukonės, N. Miliauskaitės, T. Marcinkevičiūtės eilėraščių) – toks jo nuveiktas darbas. Jonas bendradarbiauja ne tik su manimi, versdamas tekstus Poetinio Druskininkų rudens almanachui, bet ir su „Vilniaus“ žurnalu bei kitais leidėjais.

Naujausias jo lietuviškai parašytų eilėraščių rinkinys „Tarpdury“ asketiškesnis už ankstesnius, labiau išgrynintas, apmąstyta. Jame kalba-

Nukelta į 8 psl.

Paulius Budraitis: gyvenimas Lietuvoje – neįkainojama patirtis

KARILĖ VAITKUTĖ

Paulius Budraitis gimė 1972 metais Niujorke, kur augo iki vienuolikos metų. Vėliau gyveno Čikagoje. 1995 m. Indianos universitete (University of Indiana) baigė politikos ir teatro studijas. 2003 m. įgijo režisūros magistro laipsnį Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (kurso vadovas – Jonas Vaitkus). Šiuo metu dirba režisieriumi, aktoriumi, rašo, kuria monospektaklius ir dėsto scenos judesį bei vaidybą Kornish College of the Arts aukštojoje mokykloje Sietlo (Seattle) mieste. Paskutiniai Pauliaus Budraičio darbai teatre – monospektaklis, rodytas birželio pradžioje eksperimentinio teatro festivalyje „Northwest New Works Festival“, bei David Mameto (Mamet) pjesė „Edmontas“ (Edmond), rodyta Balagan teatre Sietle.

– Kodėl ėmeisi pjesės „Edmontas“?

– Man pasirodė, kad tai – aktuali pjesė. Teatras man pasiūlė vietą sezone, ir aš priėmiau pasiūlymą. Aš pats esu vaidinęs tame spektaklyje pagrindinį vaidmenį, kai buvau studentas. Pjesės medžiaga liko manyje ir visą laiką galvojau, kad grįšiu prie jos. Ši pjesė kalba apie aktualius socialinius klausimus: žmogaus vietą šiuolaikiniame pasaulyje, bejėgiškumą, impotenciją. Pagrindinis personažas – vyras, jaučiantis, kad kažkur nuklydo, gyvena ne tą gyvenimą. Man atrodo, kad reiškinys, kai žmonės nuklysta ar pradeda kvestionuoti savo pasirinkimus, yra dažnas. Pjesės kontekstas, kaip minėjau, yra socialinis ir turi daug bendro su rasistiniais klausimais. Bent jau čia, Amerikoje. Taigi, per tą prizmę žiūri į platesnius klausimus – kaip pokyčiai aplinkoje paveikia žmogų, kaip aplinka tampa svetima, o žmogus yra bejėgis jai daryti įtaką. Pjesė kalba apie tai, kas atsitinka, kai žmogus praranda viską, kas įeina į žmogaus apibrėžimą – darbą, santykius su žmona, statusą visuomenėje, lytį, laisvę. Jei žmogus praranda visa tai, kas lieka? Ar yra vilties? Man atrodo, kad tai yra amžini klausimai ir teatre verta apie tokius dalykus kalbėti.

– Ar pavyko įgyvendinti režisūrinius sumanymus?

– Taip, pavyko. Aišku, visuomet galima geriau. Spektaklis kompaktiškas, turintis savo jėgą, įtraukiantis žiūrovą į veiksmą, intymus. Daugelis žiūrovų sakė, kad spektaklis įtraukia ir nepaleidžia. Todėl manau, kad režisūriniai dalykai buvo sustatyti sėkmingai.

– Ką galvoji apie šiuolaikinę dramaturgiją: tiek lietuvišką, tiek amerikietišką?

– Tik dabar pradėdau gilintis į tai, kas vyksta Amerikoje. Buvau ilgą laiką išvažiavęs ir praradau ryšį. O Lietuvoje jautėsi šiuolaikinių pjesių stoka. Aš stačiau vieną šiuolaikinę lietuvių pjesę – Sigito Parulskio „Keltininką“. Tai buvo paskutinis mano pastatymas Lietuvoje. Buvo įdomu statyti, bet pjesė labai sudėtinga, nes joje daug filosofavimo. Gaila, kad nėra daug tų parulskių Lietuvoje.

– Lietuvoje pragyvenai gana ilgai. Matei darbą teatre, pažinai aktorius. Kuo skiriasi jaunųjų aktorių karta nuo senesnės, brendusios dar tarybiniais laikais?

– Žinoma, tos kartos skiriasi. Jaunieji neturi tokio bagažo, kokį turi senesnieji. Jie „neneša“ tų pačių šablonų. Dirbdamas Lietuvoje tikrai susidūriau su problema, kad vidurinioji karta turi labai aiškią savo nuomonę apie teatrą ir tai, koks jis turėtų būti. Tada tampa sunku ieškoti naujų sprendimų. Aktoriai lyg ir ieško naujų sprendimų, bet tie sprendimai yra tam tikrose ribose, tam tikrame teatriname lauke. O jaunesnė karta, nors yra paveikta vyresniųjų, ieško savo formų, savo tiesos teatre. Tik, man atrodo, yra labai sunku jaunesniems dabar pragyventi teatre. Labai sunku. Jie atsiduria labai sunkiame taške. Vyresnė karta turi

savo vietas, savo etatus ir gana patogiai gyvena. Jaunesnieji dažniausiai dirba pagal sutartį, vaidina keliuose spektakliuose per mėnesį. Jiems labai sunku pragyventi. Tada žmogus priverstas išgyventi tikrą krizę. Jis turi spręsti, ką jam daryti, nes, skirtingai negu Amerikoje, Lietuvoje nėra įprasta, kad aktorius dirbtų kažkokį visavertį darbą dienos metu, kad galėtų vaidinti vakare. Lietuvoje aktoriai gali užsiimti kažkokiomis „chaltūromis“, rengti renginius, filmuotis televizijoje. Daugelis dabar tai daro, bet, man atrodo, yra labai didelis skirtumas tarp to, kaip užaugo vidurinioji karta ir kokie jų lūkesčiai teatre, ir jaunų žmonių, jų paty-

rimo teatre, kuris yra labai nepastovus. Ir žinoma, yra neišspręstas klausimas – kuo visa tai baigsis? Ar padėtis blogės? Ar kažkaip nusistovės? Labai aiškiai matoma, kad vyriausybė nesiima pertvarkyti teatro sistemos, o teatro žmonės neįstengia to padaryti patys tikriausiai dėl to, kad nenori pakenkti vyresniems savo kolegoms, kurie jau nebedirba, bet vis dar gauna

etatinį atlyginimą. Taigi, man atrodo, kad kol kas nors nesiims ryžtingų veiksmų pertvarkyti teatro sistemą, jaunas aktorius taip ir liks ant ribos. Tačiau gal yra ir teigiama to pusė. Gal atsiras visai kitokios meninės srovės, kurios nebus grindžiamos valstybinio teatro palaiminimu. Gal atsiras „underground“, gyvesni, spontaniški teatro reiškiniai, kai nereikės galvoti apie tai, kiek žiūrovų

ateis ar neateis į spektaklį. Bus galima kurti naujus dalykus, kurie bus nepriklausomi.

– Kokie jaunosios kartos aktoriai ar režisieriai Lietuvoje tau pasirodė įdomūs?

– Mačiau Rimo Tumino studento Artūro Areimos pastatytą spektaklį „Kelionė į kambario vidų“. Studentiškas, bet labai įdomus, gyvas, savo formą turintis pastatymas. Tap pat labai įdomiai vaidina aktoriai, ypač vienas – Tadas Grynas. Neseniai A. Areima valstybiniame teatre pastatė „Freken Juliją“ ir būtų įdomu pamatyti, kaip darbas valstybiniame teatre paveiks jo kūrybą. Kaip minėjau, pirmasis jo darbas buvo studentiškas, nepriklausomas ir turėjo savo gyvybę. Man taip pat buvo labai įdomus Gabrielės Tuminaitės režisuotas studentiškas spektaklis „Atsitiktinumas“, kuriame galima pamatyti jaunosnės kartos aktoriaus – moteris. Jos labai stiprios, išraiškingos, dinamiškos ir tikrai įdomios. Labai daug spektaklių nesu matęs, bet man atrodo, kad jaunimas tikrai turi sumanymų, kuriuos nori išreikšti teatre ir ieško savo vietos. Labai tikiu, kad jei jie ir neras patogios vietos, vis tiek kurs, ir jų balsas teatre bus išgirstas.

– Kodėl tu nelikai Lietuvoje? Kodėl grįžai gyventi į Ameriką?

– Mano planas iš pradžių buvo gyventi Lietuvoje kokių dvejus metus, o prabuvau ten septynis.

Spektaklis „Edmontas“.

Bruce Tom nuotr.

tynerius su puse. Turiu pasakyti, kad tai buvo neįkainojama patirtis, nepaisant to, kad gal buvo nesusikalbėjimų su vyresniais aktoriais ar sunkesnių akimirkų, nes kultūriniai skirtumai darė poveikį kūrybiniam procesui. Kartais buvo sunku dirbti su vyresniais aktoriais, nes jie visi turi darbo patirtį su didžiais režisieriais – Vaitkumi, Nekrošiumi, Koršunovu. Ir tada ateina toks jaunas Budraitis. Pirmą problemą – jaunas, antrą problemą – amerikietis, nes ką amerikiečiai iš viso žino apie teatrą. Ir dar – tas jaunas amerikietis režisierius – kažkoks minkštas, švelnus, nerėkia, neateina į repeticijas girtas ir visų neišbara... Tokie dalykai, deja, iki šiol Lietuvoje „veikia“. Toks žaidimas – gąsdinimas. Psichologinis statuso žaidimas. Man tas žaidimas neįdomus. Manau, kad aš suprantu, kodėl jis egzistuoja. Bet taip pat manau, kad be tokio prievartos išpūdzio, kurį režisierius turi atnešti į repeticiją, valstybiniuose teatruose daug kas iš viso neįvyktų. Aktoriai gyvena patogiai ir reikia, kad režisierius ateitų ir baksnotų, reikalautų, tampytų, įžeistų ir taip toliau, kad išjudintų sustabarėjusį kolektyvą. O tai netinka mano prigimčiai. Mano kūrybinis kelias buvo suformuotas Amerikoje, kur veikia daugiau bendradarbiavimo ir pagarbos principas teatre ir man yra svetima rėkti ant aktoriaus. Jeigu tą darytum Amerikoje, kažkam labai greitai nebebūtų įdomu su tavimi dirbti. Atrodytum kaip mažas vaikas. Dabar ieškau abiejų metodų derinio, nes manau,

Nukelta į 8 psl.

Tarpduryje, ištikus laikui

Atkelta iš 6 psl.

ma apie ribas, tykančias mūsų už kiekvieno gyvenimo kelio posūkio, apie su kiekvieno mūsų pragyventais metais mineralėjantį, bąlantį pasaulį šiapus ir apie nieką anapus. Apie tai, kad ribas peržengti galima, bet už jų – tik tavo paties iliuzijų šipuliai. Apie tai, kaip sunku alsuoti ankštose šio pasaulio ertmėse ir kaip trūksta oro už jų. Poezijoje Jonas Zdanys dažnai peržengia ribas savo sunkiom sapno kojom, tačiau, atrodo, tik tam, kad išvystų abi beprasmybės puses. Poezija – tai aistrų ir troškimų žemė. Ji irgi yra už ribos, nors įvyksta tik autoriaus ir skaitytojų sąmonėse. Šioje knygoje neužtikau tragiko pozos, tik melancholiško konstatuotojo ištaras. Viskas yra, kaip yra, – nei džiaugtis dėl to, nei graužtis. Turbūt galima viską išvysti kitaip, tačiau tada ir būti tektų kitu.

*Namo sienos nusilupa.
Dienos jau suskaičiuotos.
Dulkės tarp pirštų,
tamsa tarp eilučių,
pavargęs balsas ore.*

„Tarpdury“, p. 8

O kitu poetas būti veikiausiai negalėtų. Jis dažniausiai kalba pirmuoju asmeniu, taigi „aš“ – pagrindinis jo poezijos veikėjas, ir pasakotojas, ir lyrinis herojus. Tiesa, tas „aš“ nėra jau toks viena-reikšmiškas, tapatintinas su autoriumi. Kartais jis labai natūralus, o kartais tampa „niekas“ arba „visa, ko niekada nebus“, arba – „Esu tiltas, esu dangus, pirma ir paskutinė žvaigždė“ (p. 57). Tai nėra panteistinis ar koks nors rytietiškas bandymas paitelkiant egzotiškas dvasines praktikas ištirpti gamtoje ar pasaulyje, o greičiau tapatinimasis su steriliomis sąvokomis, bandymas ištirpti kalboje. Tas „aš“ tekste kartais būna taip arti skaitytojo, kad jo nebeįmanoma įžvelgti, atrodo toks tikras, jog tampa sąlyginis.

Jei į padanges krisiu, žinau, nuplauksiu tol-damas, atsiskirdamas, išnykdamas.

p. 34

Sterilumas – dar vienas juntamas Jono poetinių įvaizdžių bruožas. Sterilumas ne švaros prasme – jo pasaulis pilnas dulkių, purvo, stiklo

šukių, kaulų nuolaužų ir kitų panašių dalykų – tai su negyvumu besiribojantis gyvenimo sterilumas, kuriam mus pasmerkia šiuolaikinės visuomenės gyvenimo būdas arba dar labiau apibendrinant – civilizacija. Sterilumas, į kurį patenkama, už ribos palikus aistras ir troškimus, ir kai tos ribos peržengiamos tik sapnuose bei regėjimuose.

*Čia, baltoje grindinio plynėje,
po balta, skaisčia padange
toli nuo tylių vandenų vienintelės jūros,
byra druska iš nusikamavusių
dievų burnų, jų seni šešėliai visur,
nekintantys molyje tartum žinia,
užrakinta sušalusiam atodūsyje...*

p. 26

J. Zdanys mėgsta rašyti eilėraščių ciklus, nevengia didesnių kompozicijų. Kartais jas įkvepia bendra intelektualinė-emocinė patirtis, kartais labiau tapoma iš natūros („Dėdės laikrodis“). Tuose cikluose mintys ir įvaizdžiai kartojasi tarsi muzikoje, sušvisdami vis naujomis prasmėmis, atskleisdami vis naujas žmogaus-poeto istorijos detales. Šis žmogus nėra „iš kitur“, jo istorija nėra egzotiška. Jis iš ten pat kaip visi, toks kaip visi, ir dar rašo lietuviškai. □

Paulius Budraitis

Atkelta iš 7 psl.

kad Amerikoje režisieriai gal ir būna per minšti ir per atlaidūs. Bandau rasti tokį „aukso vidurį“. Taip, galima spausti aktorių, galima labai daug ir labai griežtai reikalauti, bet reikia rasti, kaip tai daryti gerbiant aktoriaus amatą ir kūrybą. Beje, aktoriai čia tai priima ir to nori. Matyti, kad yra tam tikras alkis tam. Aktoriai nori, kad režisierius būtų griežtas, kad spaustų, kad keltų jiems karTELę. Tai yra neįprasta ir kai ateina toks režisierius, aktoriai jam yra dėkingi, nes tada jų kūryba daro pažangą. Dėl to ir palikau Lietuvą, kad ten daugiau galvą į tam tikrą metaforinę sieną ir nusi-bodo. Grįžau į Sietlą 2008 metais statyti „Karalių Lyrą“. Procesas buvo labai teigiamas kūrybiškai – nereikėjo žaisti visų tų žaidimų, kažkuo apsimesti, užsidėti kažkokią režisieriaus-tirono kaukę. Taip ir pasilikau čia.

– Ar pasakai amerikiečių aktoriams, kad turi darbo Lietuvos teatre patirtį?

– Taip, visi tai žino. Mano metai, praleisti Lietuvoje, yra vienas iš mano slaptų ginklų. Patirtis, kurią įgijau Lietuvoje, yra neįkainojama. Tačiau mano patirtis, kurią įgavau prieš atvykstant į Lietuvą, irgi yra neįkainojama. Tik patirtis Lietuvoje yra kitokia, negu bet kas čia. Aš ta prasme esu unikalus ir dėl to žmonės nori su manimi dirbti. Iš tikrųjų planas važiuoti pasisemti žinių ir patirties iš Lietuvos teatro visuomet buvo. Norėjau mokytis tenai, grįžti čia ir būti tam tikras hibridas. Ir todėl, reikia tikėtis, unikalus ir įdomus kaip kūrėjas.

– Vadinasi teatro žmonės Amerikoje į lietuvišką patirtį nežiūri atsainiai, nemano, kad Lietuvoje nėra ko pasisemti profesionaliāja prasme?

– Ne, ne. Kaip tik čia yra atvirkščiai. Gal Lietuvoje dar yra provincialaus mąstymo: gyveni sąlygine prasme provincijoje ir tuomet yra labai svarbu save sureikšminti ir menkinti kitus ir kitą patirtį. Kartą prieš penkerius metus Lietuvojeėjau gatve su vienu labai žinomu režisieriumi, rimtu žmogumi, vienu geriausiai žinomų režisierių Europoje, ir mes kalbėjome apie mano patirtį Amerikoje. Ir jis visiškai manęs rimtai paklausė, ar Amerikoje galima studijuoti režisūrą. Taigi, toks mąstymas yra gana dažnas. Gana dažnai nesuprantama, kas vyksta už sienų. Aišku, yra ir domėjimosi. Bet, man atrodo, kad kai esi tokioje mažoje aplinkoje, atsiranda kažkoks išdidumas, ir žmonės nori sureikšminti tai, ką daro. Aišku, aš nenoriu sakyti, kad ten kažką blogai daro. Lietuvoje labai įdomiai dirba, ir dėl to aš ten vykau. Bet Amerikoje žmonės, sužinoję, kad kitas turi patirtį iš ki-

tur, tampa smalsūs ir nori sužinoti. Jie nori, kad su jais būtų pasidalinta ta patirtimi. Jų pirma reakcija yra smalsumas, o ne atmetimas. Tačiau norėčiau pasakyti, kad mano mokytojas J. Vaitkus skyrėsi nuo savo kolegų teatre tuo, kad jis yra smalsus. Jis domisi tuo, kas vyksta. Kai mes susipažinome, jis ne atmetė tai, ką aš žinojau, kokias technikas aš žinojau, bet kaip tik norėjo sužinoti, kas ten, Amerikoje, vyksta. Man atrodo, kad jis yra labai stiprus žmogus, kuris nebijo, kad kažkas kitas galės ką nors naujo pasakyti, ir nereikia apsimesti, kad viską žinai ir gali dar ką nors naujo pasisemti iš kito žmogaus.

– Kas tau daugiausia džiaugsmo teikia tavo darbe, teatre apskritai?

– Tikriausiai yra du pagrindiniai elementai. Vienas – pats kūrybinis procesas, darbas su žmonėmis. Kada kūryba vyksta, kai repeticijų salėje jauti idėjų tėkmę, apima euforinis jausmas. Kadangi dirbi su daug žmonių, euforija „dauginasi“. Ypač kai turi neaiškumų, kai eini į tam tikrą tamsą, kai nežinai, kaip ką nors išspręsti, o paskui po truputį išsiaiškini – tai yra didelis džiaugsmas. Lygiai taip pat svarbus yra bendravimas su žiūrovais. Suteiki erdvę, į kurią žmonės gali ateiti ir spręsti aktualius klausimus. Dėl to aš grįžtu ir grįžtu į teatrą. Bendravimas su žiūrovu kiekvieną kartą yra kitoks, dinamiškas, nenusibosta. Dabar sukūriau monospektaklį ir jo metu turiu galimybę bendrauti su žiūrovu ne per aktorius, kaip tai daro režisierius, o tiesiogiai – kaip aktorius.

– Pakalbėkime apie buvimą lietuviu Amerikoje, apie imigraciją, apie tapatybės praradimą ir atradimą. Ar jautėsi gyvenantis „dvigubą“ gyvenimą, ar turėjai dėl to sunkumų?

– Taip, buvo to dvigubo gyvenimo. Nežinau, ar dėl to buvo problemų. Kaip ten bebūtų, čia – Amerika, ir spaudimas prisitaikyti, nepabrėžti savo skirtumų, kultūrinių ypatumų yra. Aš neturėjau pasirinkimo. Savo šeimoje buvau pirmos kartos atstovas, gimęs Amerikoje. Užaugau lietuviškoje aplinkoje: seneliai, tėvai, lietuviška šeštadieninė mokykla, skautai, lietuviška krepšinio komanda ir taip toliau. Negali to atsisakyti ir negali tiek dvejetainis, kad apsimestumei, kad to nėra. Ir netgi kai buvo dėl to kai kurių nepatogumų, visgi būdavo gaila tų žmonių, kurie nesuprasdavo, kad turiu savo tautybę, savo kultūrą. Gal tie žmonės ne tik nesuprasdavo, bet ir truputį pavydėdavo, kad aš turiu kažką tokio, ko jie neturi. Atsimenu, buvo tokia krepšinio komanda „Lietuvių atletų klubas“. Turėjau komandos marškinėlius. Ant jų buvo užrašyta LAK. Amerikiečiai klausdavo, ką tai reiškia. Mes išversdavome – „Lithuanian Athletic Club“. Tuomet jie klausdavo, kodėl žodis

Club su „K“, o ne su „C“ rašomas. Reikėdavo jiems aiškinti. Tada jie pradėdavo kabinėtis. Galų gale suprasdavome, kad kvailiui reikia duoti kelią, ir tiek. Bet tai – nedidelė problema. Didelių problemų nebuvo. Atvirkščiai, sakyčiau, kad tai davė man vieną iš mano tapatybės sudėtinių dalių. Tikrai nenorėčiau ištirpti amerikiečių masėje. Mano manymu, yra svarbu laikytis savo tautybės. Juk tai – šaknys. Nesakau, kad kursiu lietuvių klubą ar darysiu ką nors panašaus, tačiau ryšius su tautiečiais palaikau. Čia, Sietle, kviečiu lietuvius į savo spektaklius, palaikau ryšius su bendruomene. Jie ateina, mes pabendraujame. Galbūt kai esi labai jaunas, lankai mokyklą šeštadieniais, kai draugai amerikiečiai gali neiti į mokyklą, atrodo, kad tai yra sunku. Tačiau vėliau supranti, kad tai buvo svarbu.

– Ar bendrauji su dabartinės imigracijos kartos lietuviais? Kokie jie? Ar pavyktų tau juos apibendrintai apibūdinti?

– Tie, kurie ateina į mano spektaklius Sietle, gyvena čia jau gal kokius penkiolika metų. Mano manymu, jie iš esmės nelabai skiriasi nuo lietuvių, dabar gyvenančių Lietuvoje. Tas lietuvis, kuris yra Amerikoje gimęs ir užaugęs, iš esmės yra amerikietis. Jo lietuvybė nėra pirmoje vietoje. Tų lietuvių, kurie užaugo Lietuvoje, kultūrinis „štapas“ yra ryškesnis. Juos galima atskirti ir pagal bendravimo būdą, ir pagal humoro jausmą, ir pagal tam tikrą kuklumą, ir pagal tai, kaip jie rengiasi. Amerikoje gimęs ir užaugęs lietuvis ilgainiui turi pradėti daugiau dėmesio skirti savo amerikietiškam gyvenimui, o ne lietuviškam, kad jam pasisektų čia gyventi. Aš, pavyzdžiui, šeštadieninę mokyklą lankiau tik iki aštuntos klasės, nes vėliau padau-gėjo darbų amerikietiškoje mokykloje.

– Dabar atvažiuojantys iš Lietuvos dažnai susiduria su lietuvių, emigravusių į Ameriką po Antrojo pasaulinio karo, nepritarimu, netgi pasmerkimu. Ką apie tai galvoji? Kaip galėtum pateisinti dabar paliekančiųjų tėvynę tautiečių elgesį?

– Pateisinti – tai tikrai ne mano sritis. Manau, kad jauni žmonės išvažiuoja iš vienos padėties į kitą, ieškodami savęs, ieškodami nuotykių, ieškodami savo tapatybės, savęs įgyvendinimo ir netiki, kad tai jis ras toje vietoje, kurioje dabar yra. O vyresni, man rodos, dažniausiai išvažiuoja dėl šeimos. Ne dėl savęs, o galvodami, kad jų šeimai bus geriau ten, kur jie važiuoja. Tai kaip gali smerkti tokį impulsą? Man atrodo, kad išvažiuoti į svetimą šalį nėra lengva. Aišku, laikas bėga, nauja šalis tampa kaip namai ir tada jau daug sudėtingiau grįžti. Vaikai susiranda savo draugų, turi savo siekių. Dėl vaikų išvažiavai iš Tėvynės, ir dabar dėl tos pačios priežasties – vaikų – nebegrįši į Tėvynę.

– Dėkoju už pokalbį.